

Regionų komiteto nuomonė dėl regioninės klimato kaitos strategijos Europos Sąjungoje pasinaudojant kalnuotų vietovių pavyzdžiu

(2012/C 391/06)

REGIONŲ KOMITETAS

- pažymi, kad kalnuotos vietovės yra ypač jautrios klimato pokyčiams, ir laikosi nuomonės, kad prisitaikymo prie klimato kaitos poveikio klausimas turėtų būti įtrauktas į platesnio masto politinį projektą, kurio tikslas stiprinti individualų ir kolektyvinių gebėjimą prisitaikyti, atsižvelgiant į visas tarpusavyje neišvengiamai susijusias aplinkos, energetikos ir socialines grėsmes;
- pažymi, kad 2013 m. Europos Sąjunga turės priimti prisitaikymo strategiją, ir mano, jog svarbu, kad į šią bendrą strategiją būtų įtrauktas regionų ir vietos aspektas, kaip nurodyta SESV 174 straipsnyje. Reikėtų, kad šioje Europos prisitaikymo strategijoje būtų numatytas specialiai kalnų regionams skirtas skyrius;
- pabrėžia, kad per artimiausius dešimtmečius kalnų vietovės taps dar labiau pažeidžiamos, todėl būtina aktyviau vykdyti mokslinius tyrimus ir sukurti gerą keitimosi informacija sistemą. Svarbu, kad 2014–2020 m. laikotarpio Europos Sąjungos biudžete būtų numatytos konkrečiai prisitaikymui prie klimato kaitos skirtos lėšos; prašo su klimato kaita susijusioms problemoms spręsti numatyti politiką, kuri sudarytų galimybę itin pažeidžiamose vietovėse pagerinti prieigą prie visuotinės svarbos paslaugų ir užtikrinti jų teikimą;
- pabrėžia, kad daugelis kalnų regionų jau pradėjo kurti prisitaikymo strategijas, todėl reikia skubiai suderinti tikslus ir išnagrinėti rezultatus. Reikia suderinti aplinkos srities iniciatyvas, kurias šiuo metu atskirai vykdo daugelis kalnų regionų asociacijų, mokslinių tyrimų struktūrų ir valdžios institucijų;

Pranešėjas	Luciano CAVERI (IT / LDAE), Aostos slėnio autonominio regiono tarybos narys
Pamatinis dokumentas	Nuomonė savo iniciatyva

I. POLITINĖS REKOMENDACIJOS

REGIONŲ KOMITETAS

Bendrosios pastabos

1. pažymi, kad pastaraisiais metais Europos Sąjungoje sukaupta daug mokslinės literatūros ir nemažai politinių dokumentų bei projektų, kurie aiškiai rodo, kad kalnuotos vietovės yra ypač jautrios klimato pokyčiams, kadangi ribotoje teritorijoje vyrauja aukščio, padėties ir oro masių poveikio požiūriu skirtinga aplinka. Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija kalnų vietoves taip pat priskiria klimato požiūriu didelės rizikos regionams (angl. *hot spot*). Be to, Darbotvarkės 21 kalnų vietovėms skirtas 13 skyriaus 4 dalyje (1992 m. Rio Žemės aukščiausio lygio susitikimas) nurodoma, kad kalnai yra „jautriausios atmosferos pokyčiams žemės sritys“. Šis klausimas bus aktualus ir per 2012 m. birželio mėn. konferenciją Rio+20. Šios kalnuotos vietovės apima didžiausią visos Europos miškų dalį ir todėl jos vaidina svarbų vaidmenį surenkant anglies dioksidą. Jos taip pat gerina oro kokybę (surenkamas ne tik anglies dioksidas, bet ir sunkieji metalai), švelnina negatyvius taršos padarinius ir teikia svarbius vandens bei kraštovaizdžio išteklius. Vis dėlto jos yra jautrios klimato kaitai. Dėl savo klimato, biologinės įvairovės, įvairiapusiško kraštovaizdžio, vandens išteklių, kultūrinių, architektūros aspektų, tradicijų ir papročių kalnuotos vietovės kaip ir pajūrio vietovės yra labiausiai turistų lankomi regionai;

2. pabrėžia, kad klimato kaita veikia visas Europos Sąjungos dalis ir visą pasaulį, tačiau konkretūs padariniai tam tikrai teritorijai, o kartu ir tai, kaip reikia jiems pasirėngti ir į juos reaguoti, priklauso nuo daugybės įvairių veiksnių. Todėl visos priemonės, skirtos reaguoti į klimato kaitą, turi atitikti konkrečius įvairių teritorijų ypatumus. Tad rengiant ir įgyvendinant atitinkamus sprendimus Regionų komitete atstovaujamos vietos ir regionų valdžios institucijos yra itin svarbios partnerės;

3. primena, kad klimato kaita ir jos padariniai yra viena pagrindinių problemų, su kuriomis ateityje susidurs Europos Sąjungos šalių vietos ir regionų valdžios institucijos. Tokiomis aplinkybėmis pirmiausia reikia imtis būtinų priemonių – pabandyti kiek įmanoma apriboti vidutinės pasaulinės temperatūros augimą (padarinių mažinimas) ir kartu įvairiais lygmenimis pasirėngti tiems pokyčiams, kurie yra neišvengiami (prisitaikymas);

4. pabrėžia, kad turtingai kalnų vietovių biologinei įvairovei grėsmę kelia greitai klimato pokyčiai; 43 proc. programos „Natura 2000“ vietovių yra kalnų zonose, o 118 iš 1 148

Buveinių direktyvos II ir IV prieduose nurodytų rūšių susijusios su kalnų vietovėmis ⁽¹⁾;

5. pažymi, kad lygumose vos juntama klimato kaita yra daug stipresnė kalnų vietovėse, todėl ją galima vertinti kaip išankstinį pavojaus signalą apie platesnio masto klimato pokyčius. Taigi šios vietovės gali būti išskirtinis mokslinių tyrimų stebėjimo objektas ir bandymų vieta prisitaikymo politikai plėtoti ir vertinti;

6. pakartoja, kad klimato kaita jau vyksta ir daro poveikį: didėja hidrogeologinė rizika (potvyniai, nuošliaužos) ir žmonių ir infrastruktūros pažeidžiamumas, mažėja (ypač vasarą) turimi vandens ištekliai (įskaitant šalia esančiose ne kalnų teritorijose), mažėja ledynų plotai (nuo 1850 m. Alpių ledynų plotas sumažėjo beveik dviem trečdaliais ir šis procesas ėmė ypač spartėti po 1985 m.) ir amžinojo išalo plotų, trumpėja sniego dangos laikymosi trukmė (ypač žemesniame nei 1 500 metrų aukštyje), dažnėja sniego griūtys, kyla pavojus biologinei įvairovei, augalų bei gyvūnų rūšių migracijai, vyksta pokyčiai žiemos ir vasaros turizmo sektoriuje ir hidroelektros energijos gamybos pramonėje, kyla nerimas dėl žemės ūkio gamybos ir žalą patiria miškininkystės sektorius. Dėl Alpių regiono jautrios reakcijos į šiuos sparčius klimato pokyčius šis regionas tapo nuolat nepalankiose sąlygose esančia vietove. Per pastaruosius 150 metų Alpėse užfiksuotas temperatūros didėjimas (+ 1,5 °C) du kartus viršija pasaulio vidurkį, t. y. + 0,7 °C ⁽²⁾. 2009 m. Alpių vandens išteklių pažeidžiamumo problemą nagrinėjo Europos aplinkos agentūra ⁽³⁾;

7. pabrėžia, kad kalnų regionų tradicijoms ir kultūrai ypač svarbus aplinkos ribų suvokimas. Susidūrimas su didelėmis teritorijos fizinėmis kliūtimis ir galimybėmis ilgainiui padėjo nustatyti tikslus tvarumo ir efektyvaus išteklių naudojimo kriterijus. Naujosios technologijos gali padėti susieti tradicines vertybes su šiuolaikine vizija, o tai sudarytų galimybes sukaupti žinių ir parengti vystymosi modelius, kurie tiktų ne tik kalnų, bet ir atokiausioms vietovėms ir daugeliu atvejų galėtų įgyti universalų pobūdį (kaip pagal REGIO GD vykdomą RURBAN –TCUM/ES projektą kuriama miesto ir kaimo partnerystė);

⁽¹⁾ Europos aplinkos agentūra (EAA), *Europe's ecological backbone: Recognising the true value of our mountains*, 2010/6 ataskaita.

⁽²⁾ JRC/WHO, ataskaita 4/2008 *Impacts of Europe's changing climate* (Europos klimato kaitos poveikis) http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2008_4.

⁽³⁾ 2009 m. rugpjūčio mėn. ataskaita. EAA „Regionų klimato kaita ir prisitaikymas – Alpės susiduria su vandens išteklių pasikeitimo klausimais“.

8. pabrėžia, kad klimato kaita yra didžiausias iki šiol tekęs iššūkis žmonijos gebėjimui prisitaikyti, bet vis dėlto tai tik dalinis sudėtingesnės aplinkos ir žmonijos krizės rodiklis. Ši krizė taip pat susijusi su:

- atsinaujinančiais gamtos ištekliais (vanduo, miškai, žuvų ištekliai, biomasės nykimas),
- ekosistemų gėrybių ir funkcijų kokybės ir kiekybės mažėjimu,
- biologinės įvairovės mažėjimu,
- maisto produktų gamybos pažeidžiamumu (didelės su maisto produktų gamyba susijusios iškastinės energijos sąnaudos, žemės ūkio paskirties žemės mažėjimas, sutrikusi anglies, azoto ir fosforo ciklo pusiausvyra),
- naudingųjų iškasenų mažėjimu,
- turimos iškastinės energijos už mažą kainą mažėjimu (angl. „peak oil“ -maksimalus išgaunamos naftos kiekis),
- oro, vandens, dirvožemio tarša ir biologiškai neskaidžių atliekų kaupimuisi,
- gyventojų skaičiaus ir migracijos srautų didėjimu (kuriuos taip pat lemia ir klimato kaita);

9. pabrėžia, kad įvairiuose geografiniuose regionuose šių problemų poveikis ekonomikos ir socialinei sričiai bus skirtingas, todėl apgailestauja, kad ES Jungtinio mokslinių tyrimų centro projekte PESETA (2009 m.), viename iš nedaugelio projektų, kuriuose nagrinėjamas klimato kaitos poveikis ekonomikai, neatsižvelgiama į kalnų vietas;

10. atkreipia dėmesį, kad savo baltojoje knygoje dėl prisitaikymo prie klimato kaitos (COM(2009) 147 final) Europos Komisija pripažįsta, kad klimato kaitos poveikis regionams yra nevienodas, ir tai, kad prisitaikymo strategijos bus veiksmingos tik tuo atveju, jei bus įgyvendinamos bendradarbiaujant visais valdymo lygmenimis. Prisitaikymas - tai ilgalaikis, dinamiškas procesas, kurį vykdant būtinas glaudus politinius sprendimus priimančiųjų, mokslininkų, ekspertų, verslininkų ir vietos administratorių bendradarbiavimas;

11. palankiai vertina tai, kad siekiant parengti 2013 m. numatytą Europos prisitaikymo strategiją, 2012 m. pavasarį pradėtos viešos konsultacijos ir sukurta prisitaikymo prie klimato kaitos platforma (CLIMATE-ADAPT). Tai yra naudinga priemonė, sudaranti galimybę kaupti gerosios praktikos pavyzdžius ir rengti regionų ir miesto vietovių planus. Joje numatytas ir kalnuotoms vietovėms skirtas skyrius;

Tikslai

12. laikosi nuomonės, kad prisitaikymo prie klimato kaitos poveikio klausimas turėtų būti įtrauktas į platesnio masto politinį projektą, kurio tikslas stiprinti individualų ir kolektyvinių gebėjimą prisitaikyti, atsižvelgiant į visus tarpusavyje neišvenigiamai susijusias aplinkos, energetikos ir socialines grėsmes;

13. pažymi, kad 2013 m. Europos Sąjunga turės parengtą prisitaikymo strategiją, ir mano, jog svarbu, kad į šią bendrą strategiją būtų įtrauktas regionų ir vietos aspektas, kaip nurodyta SESV 174 straipsnyje. Reikėtų, kad šioje Europos prisitaikymo strategijoje būtų numatytas specialiai kalnų regionams skirtas skyrius;

14. taip pat mano, jog labai svarbu, kad į Europos prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją būtų įtrauktas atskiras skyrius dėl atokiausių regionų, kuriems išskylantys sunkumai ir šių regionų ypatumai pripažinti SESV 349 straipsnyje;

15. pabrėžia, kad per artimiausius dešimtmečius kalnų vietovės taps dar labiau pažeidžiamos, todėl būtina aktyviau vykdyti mokslinius tyrimus ir sukurti gerą keitimosi informacija sistemą. Svarbu, kad 2014-2020 m. laikotarpio Europos Sąjungos biudžete būtų numatytos konkrečiai prisitaikymui prie klimato kaitos skirtos lėšos;

16. prašo su klimato kaita susijusioms problemoms spręsti numatyti politiką, kuri sudarytų galimybę itin pažeidžiamose vietovėse pagerinti prieigą prie visuotinės svarbos paslaugų ir užtikrinti jų teikimą;

17. pabrėžia, kad klimato kaitos švelninimas ir tam skiriami ištekliai turi būti svarbesniu prioritetu už prisitaikymą prie klimato kaitos. Jei mums nepavyks iš esmės sumažinti bendro išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, kaip tai numatyta Jungtinių Tautų bendroje klimato kaitos konvencijoje, ateityje bus neįmanoma pasaulyje užkirsti kelio temperatūros didėjimui, klimato kaitai ir ekstremalioms oro sąlygoms, kurios darys poveikį vietos bendruomenėms;

18. pažymi, kad reikia nustatyti tarpusavyje glaudžiai susijusius veiksmus, kurie padėtų išspręsti esamas problemas ir valdyti tas, kurios iškils ateityje į ES programas įtrauktuose sektoriuose, nurodant veiksmus, kurie pagal subsidiarumo principą turi būti siejami su Europos vietos demokratija, visų pirma:

- a) užtikrinti kuo didesnę naujų pastatų energijos vartojimo efektyvumą ir renovuoti senus pastatus;
- b) išlaikyti ir remti kalnuotiems regionams ir kaimo vietovėms būdingą statybą, parengti teritorijų vystymo ir gamtos išteklių valdymo planus, kuriais būtų sudarytos sąlygos miestų vystymuisi užkertant kelią spekuliacijai žeme. Taip būtų išvengta kraštovaizdžio, ekosistemų, buveinių ir šiuo metu saugojamų vietų skurdinimo. Taip pat būtų išvengta vandens ir žemės išteklių taršos ir prisidėta prie atsakingo turizmo vystymo, tuo pačiu išlaikant gyventojus kalnuotose vietovėse;
- c) naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energija atsižvelgiant į regiono ypatumus (saulės šiluminė ir fotovoltinė saulės energija, vėjo jėgainės, hidroenergija, biomasė) siekiant visur, kur įmanoma, užtikrinti energetinį savarankiškumą; būtina parengti kompleksinius regioninius energetikos planus, valdyti hidroelektros energijos siurblių pajėgumus derinant su pagamintos fotovoltinės energijos ištekliais;

- d) skatinti energijos auditą savivaldybių ir regionų lygmeniu;
- e) mažinti energijos ir medžiagų srautus vietos bendruomenėse užtikrinant tokį patį gyvenimo lygį (pavyzdžiui, „2000 W Visuomenė“, ETH Zürich);
- f) mažinti atliekų kiekį ir kuo daugiau jų perdirbti, skatinti žaliosios trąšos gamybą iš organinių atliekų namų ūkiuose;
- g) atgaivinti vietos maisto grandines: skatinti kokybišką ūkininkavimą ir gyvulių auginimą siekiant užtikrinti vietos vartojimą ir su turizmu susijusią prekybą; tvirtai remti tvarų žemės ūkį (tiek susijusį, tiek nesusijusį su tvaria žemės dirbimo veikla) ir ekologinį žemės ūkį bei gyvulininkystę;
- h) užtikrinti, kad miškų valdymas, visų pirma turint omenyje medienos biomasės naudojimą energijos gamybai ir statybai, bus reglamentuojamas ir vykdomas atsižvelgiant į klimato kaitos problemas; iš biomasės gaminančių šilumą įrenginių pajėgumai būtų proporcingi miškų metinei biomasės produkcijai; išsaugoti apsauginius miškus; remti tvarią miškininkystę siekiant užtikrinti šių zonų ekonominio išteklių – medienos ir biomasės – gamybą;
- i) griežtai riboti žemės naudojimą statybai ir infrastruktūrai;
- j) mažinti mobilumo poreikį geriau pasinaudojant kompiuterinių tinklų ir IRT galimybėmis, elektroninėmis paslaugomis ir nuotoliniu darbu (kuris taip pat paskatintų žmonės grįžti į apleistas kalnų vietas ir leistų geriau pasinaudoti turizmo teikiamomis galimybėmis);
- k) skatinti aplinkos požiūriu atsakingą ir tvarų turizmą, kurti Europos turizmo observatoriją, plėtoti agroturizmą;
- l) skatinti žaliąją ir novatorišką ekonomiką šiuose kalnų regionų sektoriuose: energetikos, elektronikos, kontrolės ir priežiūros sistemų, mokslinių tyrimų ir universitetinių mokymo centrų;
- m) mokymas ir kultūra: siekiant pasinaudoti gerąja patirtimi ir įgyvendinti prisitaikymo strategiją ypač svarbu informuoti

visuomenę apie būtinybę skubiai spręsti aplinkos klausimus. Šiuo tikslu turi būti skatinama aplinkos klausimus įtraukti į bendrąsias mokymo programas ir visuomenės švietimo veiklą, pavyzdžiui, sukurti regioninius informacijos prisitaikymo klausimais biurus siekiant parengti vietos padėčių atitinkančias strategijas ir informuoti piliečius. Kaip pavyzdį galime pateikti Australijos *Victorian Centre for Climate Change Adaptation Research* (VCCCAR – www.vcccar.org.au), kuris vietos lygmeniu taiko platesnę nacionalinę politiką, kurią nustatė *National Climate Change Adaptation Research Facility* (NCCARF – www.nccarf.edu.au);

- n) vykdyti civilinės saugos ir su klimatu susijusios rizikos prevencijos programas pasitelkiant meteorologijos infrastruktūrą, prognozių ir išankstinio perspėjimo sistemas, skubiai perduoti visuomenei informaciją, vykdyti neigiamų padarinių prevenciją ir žmonių gelbėjimo pratybas;

19. pabrėžia, kad daugelis kalnų regionų jau pradėjo kurti prisitaikymo strategijas, todėl reikia skubiai suderinti tikslus ir išnagrinėti rezultatus. Reikia suderinti aplinkos srities iniciatyvas, kurias šiuo metu atskirai vykdo daugelis kalnų regionų asociacijų, mokslinių tyrimų struktūrų ir valdžios institucijų;

20. prašo užtikrinti pasiektų rezultatų stebėseną taikant veiksmų ir paslaugų veiksmingumo rodiklius, pasinaudojant suderinta duomenų baze, kurioje nurodyti projektai, ir energetikos objektų kadastru;

21. apibendrinamas pabrėžia, kad klimato kaitos priežastis ir pasekmės reikia šalinti visais lygmenimis, daugelyje įvairių geografinių bendruomenių ir pasaulio mastu. Dažnai būtent skurdžiausios planetos bendruomenės pirmosios patiria neigiamus klimato kaitos padarinius ir joms prireikia specialios pagalbos. Europos Sąjungos ir valstybių narių išteklius reikėtų skirti klimato kaitos sušvelninimui ir prisitaikymui prie jos atsižvelgiant į bendrosios strategijoje ir tarptautiniuose susitarimuose nustatytus prioritetus ir juos reikėtų naudoti tokiu lygmeniu, koku jie turėtų didžiausią poveikį. Todėl vietos ir regionų valdžios institucijas būtina įtraukti į klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos veiksmų nustatymo procesą, kad būtų kuo geriau pasinaudota jų žiniomis bei patirtimi ir jų glaudžiu ryšiu su piliečiais.

2012 m. spalio 10 d., Briuselis

Regionų komiteto
Pirmininkas

Ramón Luis VALCÁRCEL SISO